

1. Chuyển dịch và chuyển đổi

Chuyển dịch cơ cấu kinh tế của một nước (hay một vùng), thường được hiểu là sự thay đổi tỷ trọng các ngành trong tổng giá trị sản phẩm nội địa (GDP) của nước đó (vùng đó) trong một giai đoạn phát triển nhất định. Những bộ phận cơ cấu khác cuối cùng cũng được biểu hiện trong cơ cấu GDP của nước đó, vùng đó.

Chuyển dịch cơ cấu kinh tế là một quá trình diễn biến kéo dài qua nhiều năm mới có thể chuyển từ cơ cấu của một nền kinh tế ở bình diện thấp lên cơ cấu của một nền kinh tế có bình diện cao hơn, từ một nước nông nghiệp trở thành một nước công nghiệp mới.

Quốc gia nào (vùng nào) càng lớn về diện tích, dân số và quy mô GDP, quá trình chuyển dịch càng khó khăn và kéo dài lâu hơn, không phải một sớm một chiều mà thay đổi được. Vì vậy không nên nhầm lẫn việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế của một nước, một vùng với việc chuyển đổi cơ cấu cây trồng, vật nuôi hoặc cơ cấu mặt sản phẩm của một cơ sở sản xuất kinh doanh, mặc dầu chúng ít nhiều đều có liên quan với quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế của vùng và cả nước.

Đại hội VIII Đảng Cộng sản VN có xác định "từ nay đến năm 2020, ra sức phấn đấu đưa nước ta cơ bản trở thành một nước công nghiệp". Đó chính là quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế của một nước nông nghiệp có thu nhập thấp, trở thành một nước công nghiệp mới, có thu nhập trung bình so với thế giới. Thời lượng ước tính cho quá trình chuyển dịch này là 25 năm, tương đương với quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế của phần lớn các nước NIC trong những thập niên trước (1960 - 1985).

2. Nơi đi và nơi đến

Điểm xuất phát của quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước của VN nằm ở một bình diện thấp. Nếu lấy bình quân GNP/người của VN vào năm 1990 là 200 USD/người, thì mức xuất phát của VN là tương đương với Hàn Quốc vào cuối thập niên 60. Theo dự kiến, đến năm 2000 chỉ số đó sẽ tăng lên gấp đôi, thì VN vẫn thuộc nhóm các nước có thu nhập thấp (dưới 600 USD/người, theo cách chia của WB). Cũng theo dự kiến, đến năm 2020, GDP/người của VN sẽ tăng lên 8 - 10 lần năm 1990, đạt trên 2.000 USD/người, tương đương mức bình quân của các nước NIC ở giữa thập niên 80, nằm trong số các nước có mức thu nhập trung bình, mặc dầu vẫn nằm dưới mức bình quân GDP/người của toàn thế giới. Tới khi đó, VN sẽ có cơ cấu kinh tế cơ bản của một nước công nghiệp.

Cơ cấu kinh tế (% GDP) của VN hiện nay và tới năm 2000 là:

Ngành kinh tế	Năm 1995	2000
Nông lâm ngư nghiệp	27,2	19 - 20
Công nghiệp và XD	30,3	34 - 35
Dịch vụ	42,5	45 - 46

Cơ cấu kinh tế của VN hiện nay vẫn nằm gần với cơ cấu kinh tế của nhóm các nước có thu nhập thấp (xem bảng dưới).

Cơ cấu GDP (%) của thế giới và các nhóm nước trong thập niên 90:

Nhóm nước	Nông nghiệp	Công nghiệp	Dịch vụ
Toàn thế giới	5	32	63
Các nước thu nhập cao	3	31	66
Các nước thu nhập trung bình	12	37	51
Các nước thu nhập thấp	31	33	36

Nguồn: World Bank

Khi cơ bản đã trở thành một nước công nghiệp (2020), VN sẽ có cơ cấu kinh tế gần với cơ cấu kinh tế của các nước có thu nhập trung bình trong bảng nêu trên. Đó chính là cái

CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ THEO VÙNG

PGS. VĂN THÁI

đích của sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế của VN trong giai đoạn phát triển mới 1996 - 2020: dân giàu - nước mạnh, xã hội công bằng và văn minh.

3. Chung và riêng

Trong suốt thời kỳ phát triển mới, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, cơ cấu GDP chung của cả nước sẽ thay đổi theo hướng nêu trên là tăng dần tỷ trọng các ngành công nghiệp và dịch vụ, giảm bớt tỷ trọng các ngành nông lâm nghiệp. Quá trình chuyển dịch này cũng sẽ diễn ra ở mọi cấp loại vùng trên lãnh thổ VN. Tuy nhiên cơ cấu kinh tế riêng của từng vùng sẽ không giống nhau và không đồng nhất với cơ cấu kinh tế chung của cả nước. Quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế riêng của mỗi vùng sẽ nhanh chậm khác nhau và hình thành cơ cấu mới ở những mức độ khác nhau tùy theo cấp loại vùng, quy mô vùng và những đặc thù riêng, những xuất phát điểm khác nhau của từng vùng, không thể rập khuôn hoặc tùy tiện ấn định những tỷ lệ cơ cấu đồng nhất giữa các vùng. Có những vùng lớn như vùng kinh tế trọng điểm Đông Nam Bộ (TP.HCM, Đồng Nai, Bà Rịa - Vũng Tàu) hiện nay đã có cơ cấu kinh tế gần giống cơ cấu kinh tế của các nước có thu nhập trung bình: nông nghiệp chiếm 12,5% GDP, công nghiệp và xây dựng chiếm 39,5% và dịch vụ - 48%. Đặc biệt, TP.HCM hiện đã có cơ cấu kinh tế tương tự cơ cấu kinh tế của những nước có thu nhập cao trên thế giới (nông lâm ngư nghiệp: 3%, công nghiệp và XD: 42%, dịch vụ: 55%). Như vậy, việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế của các vùng này trong giai đoạn 20 - 25 năm tới có thể sẽ không làm thay đổi lớn tỷ trọng các ngành trong cơ cấu GDP trên địa bàn của vùng, nhưng quy mô giá trị sản lượng của từng ngành trên địa bàn vùng sẽ tăng lên gấp bội. Điều này chứng tỏ việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế ở mỗi vùng, mỗi tỉnh và thành phố không nên chỉ nhằm vào việc thay đổi tỷ trọng các ngành trong cơ cấu GDP của vùng cho gần giống với các tỷ trọng chung của cả nước mà là tùy theo đặc điểm riêng và lợi thế so sánh của từng vùng mà nâng cao giá trị sản lượng của các ngành có thế mạnh ở trong vùng, từ đó tăng mạnh GDP trên địa bàn vùng với bình quân GDP/người ngày càng cao và không chênh lệch nhiều do với các vùng khác.

Việc công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước với chủ trương "kết hợp phát triển vùng kinh tế trọng điểm với các vùng khác, tạo điều kiện cho các vùng đều phát triển, phát huy lợi thế mỗi vùng, tránh chênh lệch quá xa về nhịp độ tăng trưởng giữa các vùng", trong chiến lược phát triển kinh tế của VN, theo chúng tôi hiểu, không có nghĩa là mỗi vùng phải chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên địa bàn vùng theo hướng đồng nhất với cơ cấu kinh tế chung của cả nước.

Cơ cấu kinh tế hiểu theo nghĩa tỷ trọng các ngành trong GDP của một nước, một vùng, không phải là tiêu thức cơ bản để xác định trình độ phát triển và quy mô kinh tế của nước đó, vùng đó. Vì vậy, việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên cả nước cũng như trên địa bàn mỗi vùng cần phải được nghiên cứu giải quyết ở những khía cạnh sâu hơn, có tác động nhiều tới tốc độ tăng trưởng và nâng cao GDP của cả nước cũng như của từng vùng. Đó là cơ cấu các thành phần sở hữu, các loại hình doanh nghiệp, thị trường, vốn đầu tư, thiết bị công nghệ, lao động, xuất nhập khẩu, thu chi ngân sách... với những hiệu quả nhiều mặt kinh tế - xã hội chính trị - quốc phòng... của việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế

PHÁT TRIỂN KINH TẾ 25